

Gladiatoryň elinden ölen imperator: Awreliý Kommod

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 26 января, 2025

Gladiatoryň elinden ölen imperator: Awreliý Kommod GLADIATORYŇ

ELINDEN ÖLEN IMPERATOR: AWRELIÝ KOMMOD

Gladiator döwşükleri halkyň diňe tomaşa edip wagtyny geçirýän çykyşlaryndan ybarat däldi.

Rim imperiýasynyň gowşan döwürlerinde «teatr döwleti» diýip boljak döwürde gladiator döwşükleri «güýjüň metafizikasyny» aňladýardы.

Şeýle çykyşlaryň üsti bilen halka, baý gatlaga, din adamlaryna derwaýys signallar berlipdir we jemgyyetleriň kabul etmeleri (восприятие) konsolidirlenipdir.

Häzirki günüň gözü bilen seredenimizde telbelik ýaly bolup görünýän şeýle işler imperator bilen birlikde birgiden möhüm adamlaryň syýasy pozisiýalaryny derñemek we garşıy cykmalaryna

göz üçinem bu oýunlardan aç-açan peýdalanandygyny görýärис.

Gladiatorlaryň türgenleşik meýdany

Gladiatorlar islän ýa çem gelen wagty arena çykyp biri-birleri bilen döwşüp bilmeýän eken. Ilki olar üçin güýçli senariýa taýýarlanypdyr we arena şoňa laýyklap dekorasiýa edilipdir. Şonuň üçin gladiator oýunlaryna tradision ritual, ideologiki gurluş we ahyrynda teatr diýip bolupdyr, emma arenada öñünden çaklap bolmaýan netijeleriň bolup bilmegi bu oýuna halk köpçüligi tarapyndan düýpli many-mazmun berlip bilinmegini üpjün edipdir.

Bu oýunlar bilen ýakyndan gyzykylananylaryň birem Awreliý Kommoddyr.

Awreliý Kommodityň çagalygy

Köpimiz ony «Gladiator» kinofilminde aktýor Hoakin Feniksiň janlandyran rim imperatorynyň üstünden tanaýarys.

Kommod arenada özünü halk köpçüligine Gerkules ady bilen tanadypdyr. Gerkules dünýäni gorkunç döwlerden goran halk gahrymanynyň adydyr.

Kommod bolsa halkyň söýgüsini gazanjak bolup arena çykanda her tomaşaça potensial teraktçy hökmünde garamagy adamlaryň inini düýrükdirýärdi.

Kommodyň arena üçin saýlap alan geýimi-de Gerkulesiň simwoliki eşiklerinden ybaratdy.

Amerikan aktýory Hoan Feniks «Gladiator» (2000 ý.) kinofilminde Awreliý Kommodityň rolunda

Halkyň aýry-aýry döw hasaplaýan gladiatorlary bilen başa-baş döwşüge çykyp her gezeginde diri galyp başarmagy Kommodityň özünü hudaýtarapyn şahs hökmünde gördürjek bolma tagallalaryny goldaýan ýalydy.

Beýle telbelik nysagy diňe Kommoda degişli däldi, mundan öñem Adrian we Lusiý Wer ýaly imperatorlaram gladiatorlara garşı söweşipdiler.

Munuň özi diýseň howply karardy, çünkü arenadaky yüz müñlerce tomaşaçynyň goldawyny gazanmak üçin ädilen bu ädim duýman durkaň birden tersine-de bolup bilyärdi.

Kommodityň arena çykmagy hasam kejikdirýärdi, sebäbi onuň general čini ýoldy we jeň meýdanyna çykyp ýeňiš gazanan adam däldi.

Arenada gazanan üstünlikleri oña garşıdaş senatorlary ýok etmek üçin ullakan mümkünçilik döredýärdi. Sonsuzam ol işine ilkinji nobatda şeýle döwşükleriň akmaklykdygyny aýdýan senatorlary ýok etmek bilen başlady.

Awreliý Kommod

Kommodyň ölümü diýseň pajygaly bolup geçdi. Birinji aýalyny biwepalykda aýyplap sürgüne ýollar imperator täzeden birnäçe aýala öylendi. Onuň bu eden hereketi köşküň içinde dürli gepgybatlaryň artmagyna sebäp boldy.

Aýratynam onuň oýnaşy Marsiya wagtyň geçmegi bilen döwletiň içinde möhüm güýç gazanmaga başlady. Daş-towereginde bolup geçýän zatlary dogry okap bilmeýän Kommod ähli ünsüni arena berip, hakyatlardan üzňeleşmäge başlady.

Marsiya ahyrynda gorkunç pyglynny herekete girizdi we Kommody tagtdan indermegiň wagtynyň gelendigine karar berdi.

Üstesine diñe imperator agdarylanokdy, täze imperatory-da Rimde oýnaş tarapyndan bellenjek derejede öz tarapyna güýç çekmegiň hötdesinden gelipdi.

Kommod oýnaşy Marsiya senata gladiator eşiginde gitjekdigini we şeýtmek bilen döwlet apparatyna möhüm signal bermegi meýilleşdirýändigini aýdanda kirişler üzülipdi.

Bular ýaly samsyklygyň Kommod ýaly kelesaň üçinem gereksizdigini pikir eden Marsiya imperatora beýtmegiň

howpludygyny duýdurypdyr.

Kommood bolsa muňa gaharlanyp, Marsiýany ölüm jezasyna höküm edipdir. Imperatoryň permany heniz ýerine ýetirilmänkä Marsiýanyň eline geçipdir.

Şonsuzam Kommody ýok etmegin pikirini edip ýören Marsiya haýal etmän herekete geçipdir we imperatora haremhanasynda keýp çekip otyrka awy berdiripdir, emma zäher Kommody öldürip bilmändir.

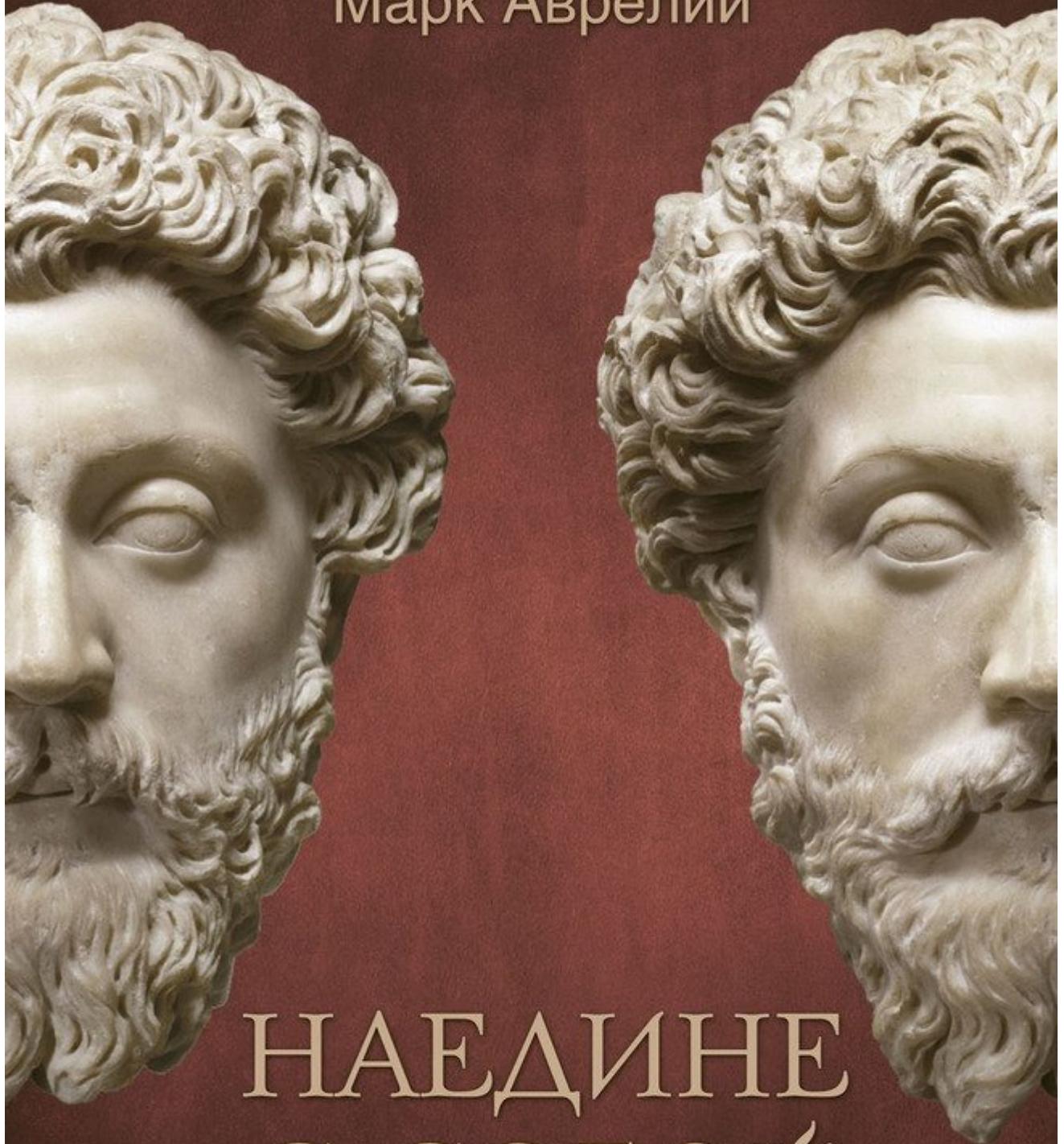
Imperatoryň täzeden aýaga galmagyndan gorkan Marsiya bu gezek gladiator we Kommodyň arenadaky tälimcisi Narkissus imperatory bogup öldürmegi üçin ep-esli mukdarda pul hödürläpdir.

Narkissus hödürlesen pula razy bolupdyr we heniz awynyň täsirinden ýaňa oňly dik durup bilmeýän Kommoda göreş tutmagy teklip edipdir.

Özüni Gerkules hasaplaýan Kommod bular ýaly hetdenaşmadan ýüz öwrüp biljek däldi.

Başa-baş göreş tutanlarynda Narkissus Kommoda nebsi agyrmandyr we imperatory öldürip biljek emelleri edipdir.

«Suw küýzesi suwda synar» diýleni. Kommod ahyrynda gladiator kiminem ölüpdi.

Марк Аврелий

НАЕДИНЕ С СОБОЙ

«Время человеческой жизни — миг, ее сущность —
вечное течение, ощущение — смутно, строение
всего тела — бренно, душа — неустойчива,
судьба — загадочна, слава — недостоверна».

Ol Rim syýasatynda ýigrenilýän adam bolsa-da, germanlara we häzirki Angliýa adasyna parahatçylyk getiren imperatorды.

Özünden öňki imperatorlardan tapawutlylykda halkyň gyzyklanmasyny jeň meýdanlarynda gazarmagyň ýerine, muny arenalarda gazarmagy synanyşypdy. Aslynda belli bir derejede üstünlik hem gazarYPDy, emma dar geňeşçi sferasynyň kontrolligy astyndaky imperator Rimde bolup geçýäm hadysalara doly we dogry baha berip bilmedi hem-de oýnaşy tarapyndan öldürildi.

Ölen badyna Rim senaty ony haýyn yqlan edip, meýdine-de eýe çykmady. Onuň ölümü bilen birlikde yzynda mirasdüşeri bolmansoň graždanlyk urşy başlady we dinastiýa Rimde başga toparlaryň eline geçdi.

Mehmet MAZLUM ÇELIK.

@MMazlumcel
celikmehmedmazlum@gmail.com

Çarşenbe, 13.12.2023 ý. Taryhy makalalar